

Juni 2009

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 68

20. årgang – juni 2009

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed – jk@cadaid.dk
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s**Oplag:** 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@pc.dk

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

I serien om danske forskere skriver Lars Højer i dette nummer om sit mangeårige engagement i mongolske samfundsforhold i en turbulent brydningstid. I to omgange har Lars været på feltarbejde sammen med sin familie i Khövsgöl-provinsen i den nordligste del af Mongoliet. Forfatteren skriver feltnoter, mens 5 måneder gamle Johanne tager et hvil under parasollen, juni 2006.

Foto: Mette Louise Holm

Indhold

Alt har en ende	3
Mongoliets saker falk	6
it bryder grænser	8
Mongoliet i forandring	10
En sygeplejerske i Mongoliet - IV	12
Aktuelt	18
Kamel føder tvillinger	18
Mongoliets geopolitiske status	19
Mongolsk suppe	20
Projektrådgivningen	21
Unge under uddannelse	22
Succes for hjælp til selvhjælp	24
DMS nyt	28

Frikvarter i skole i Gobi, aug. 2006.

Alt har en ende

Afslutningen nærmer sig for næsten 10 års arbejde med projektet
Skoleudvikling i landdistrikter.

Som mangeårige læsere af Ger måske husker, så fokuserer projektet på styrkelse af samarbejdet mellem skole og lokalsamfund, på lærernes og skoleledernes professionsudvikling og på sikring af skolegang for børn fra de fattigste familier.

Oprindeligt, det vil sige fra starten i 2000, var projektet en videreførelse af erfaringer med én af komponenterne i det stort anlagte Danida reformstøtteprojekt i 90'erne. Her havde indsatsen under *community based school development* afdækket hvilke potentialer, der lå i et målrettet arbejde med at engagere lokalsamfundene i skolernes udvikling. På et tidspunkt, hvor 20-25% af børnene havde forladt deres skolegang i mange skoler på landet, vi-

ste det sig, at forældrene igen sendte deres børn i skole, når indholdet i undervisningen afspejlede lokale behov og interesser, og når lærere og skoleledelse tog forældre og andre i lokalsamfundet alvorligt og inddrog dem i skolernes udvikling.

Fra at fokusere på de fysiske rammer og undervisningsmaterialer er fokus i dag på lærernes og skoleledernes kompetencer og på lokalsamfundenes evne og vilje til at engagere sig i forbedring af undervisningens kvalitet. Samtidig har de 80 skoler fordelt på alle aimag (provinser) i Mongoliet udviklet en ny ansvarlighed over for inddragelse af børn fra de fattigste familier i lokalsamfundene. Der er i dag stort set ingen såkaldte *drop-outs* i nogle af de deltagende lokalsamfund.

Aktive lokalsamfund

Forskellige strategier og midler har været taget i brug for at nå de ret imponerende resultater. Projektet har leveret forskelligt udstyr og materialer til at forbedre undervisningens kvalitet og dermed forældrenes tilid til, at *deres børns* skole var værd at bakke op. Udstyr og materialer er dog ikke det, der har givet det afgørende gennembrud. Det er snarere inddragelse af lokalsamfundene i vedligeholdelsesarbejder ved skolerne og deres kostafdelinger. Det har ført til en stolthed og et medansvar for den måde, hvorpå skolerne er rammen om børns skoleliv. Vigtigst er dog den styrkelse af lærernes kompetencer, som pro-

jektet har bidraget til. I 90'erne og et godt stykke op i det nye årtusinde har det været en udbredt opfattelse, at landsbyskoler leverer dårlig undervisning. Sådan er det ikke længere. Adskillige af projektskolerne fremstår i dag som eksempler til efterfølgelse, og de fleste af skolerne er blandt de fem bedste skoler i deres respektive aimag.

Aktionslæring

Især de sidste 4 år har lærernes og skoleledernes kompetencer løftet sig gevaldigt. Hemmeligheden bag dette løft er introduktion af »aktionslæring« som strategi og middel til lærernes og skoleledernes professionelle udvikling. Aktionslæring (eller læring gennem handling) er kort fortalt en metode til at styrke lærernes kompetence til at reflektere over egen – og kollegers – undervisning, identificere problemer, formulere og gennemføre målrettede ændringer af undervisningen, observere hvad der sker, og om man opnår det tilsigtede, og igen analysere og formulere nye handlinger.

Metoden er kendt fra mange lande verden over, hvor den praktiseres med varierende succes. Nøglen til succes ligger ikke mindst i udvikling af lærernes samarbejde, samarbejde mellem lærere og skoleledelse og mellem skole og forældre.

I Mongoliet, hvor lærersamarbejde var et sjældent fænomen, har aktionslæring vist sig at bære frugt netop på dette område. Lærerne har oplevet, hvor meget de faktisk kan lære af hinanden og af målrettet at reflektere over deres egen undervisning og i samarbejde med kolleger og skoleledelse samt med supervision fra projektet arbejde systematisk med at forbedre undervisningen.

Projektet har således bidraget til at udvikle en helt ny strategi og metode for efteruddannelse af lærere, hvor efteruddannelse ikke alene er baseret på sjældne og spredte inputs udefra. Aktionslæring nyder stor opmærksomhed på *Mongolian State University of Education*, der står for hovedparten af al læreruddannelse og efter-/videreuddannelse af lærere, og som er partner i projektet. En tilsvarende optagethed er

der ved alle *Education and Culture Departments* i aimag, hvor undervisningskonsulenter har ansvaret for den provinsbaserede efteruddannelse af lærerne. Sidst, men ikke mindst, står stribevis af skoler i kø for at drage nytte af ideen og erfaringerne.

Udfasning og bæredygtighed

Det er i dette perspektiv, at strategien for udfasning af projektet skal ses. Det har været et bærende princip fra projektets start, at de afgørende aktiviteter skulle kunne videreføres, når den danske finansielle og faglige bistand ophørte. Derfor har hovedvægten været lagt på lokalt ejerskab, aktiv inddragelse af lokalsamfundene i projektet og ikke mindst kompetence- og kapacitetsudvikling ved projektskolerne og de institutioner i Mongoliet, der er etableret til at udvikle undervisningen.

Projektet har således arbejdet med og gennem eksisterende strukturer, der ikke primært er afhængige

Pausegymnastik for lærere, aug. 2007.

Khovd landsbyskole (bag) i Bayan-Ölgii.

af bistand udefra. Og det er internationalt anerkendt, at lærerens faglige og pædagogiske kompetencer er den faktor, der har størst betydning for undervisningens kvalitet.

I marts i år var alle skolernes ledere og repræsentanter for de lokale skolebestyrelser samlet i Ulaanbaatar for at formulere deres respektive handleplaner for udfasning af projektet. Men udfasning er i sig selv ikke særlig fremtidsrettet, så hovedvægten er lagt på *videreførelse* af de centrale aktiviteter i projektet. Disse handleplaner bliver omdrejningspunktet for de årlige regionale konferencer rundt omkring i Mongoliet. Her samles repræsentanter for alle skoler og lokalsamfund til erfarings- og idéudveksling. På seks forskellige lokaliteter er skole/lokalsamfund vært for en tredages konference.

Programmet for disse konferencer vil koncentrere sig om videreudvikling af aktionslæring, skolebestyrelsesarbejde og formidling af projektets ideer og erfaringer til naboskoler. Især den videre formidling af ideer og erfaringer til naboskoler anses som afgørende for en videreførelse og yderligere udvikling af projektets resultater. Grund-

tanken er den, at når projektskolerne får til opgave at formidle, hvad de har lært, og hvad de har af nye ideer til andre, så skærper det deres opmærksomhed på egen læring, der dermed vedligeholdes og styrkes yderligere, samtidig med at andre og flere drager nytte heraf.

Hver af de 80 projektskoler får til opgave at formidle til 4-5 naboskoler, og projektet yder støtte til dette arbejde. Naturligvis vil formidlingen være af varierende kvalitet og effektivitet, men alt andet lige får yderligere 300-400 skoler og lokal-

samfund direkte kontakt med projektets ideer og erfaringer. Der er omkring 640 skoler i Mongoliet. Projektet når altså i én eller anden udstrækning ud til over halvdelen af landets skoler.

Formodningen er, at en passende balance mellem kvalitet og kvantitet i formidlingen øger sandsynligheden for bæredygtighed i projektet hinsides den danske bistand. I hvilken udstrækning formodningen holder stik, ved vi desværre først om nogle år. Inden projektet slutter, har vi dog et indtryk af, hvor langt det er lykkedes at omsætte konkrete planer for formidling til handling. Mere herom i kommende artikler. ■

Tekst og foto:
Johnny Baltzersen

Johnny Baltzersen er leder af *Centre for International Cooperation in Education/ CISED*, *Professionshøjskolen UCC* og koordinator for projektet *Skoleudvikling i landdistrikter*.

1 ton grøntsager høstes ved Khovd bag-skole. Høsten bidrager til forplejningen på skolen, og overskuddet støtter de fattigste børn.

Mongoliets saker falk og andre rovfugle

Da det fra 1990'erne blev muligt at rejse i Mongoliet vakte landet interesse blandt fuglefolk, der rejste dertil ikke mindst for at se de mange rovfugle, som landet byder på.

Den største af gribbene på det europæisk-asiatiske kontinent, munkegribben, sås i 1990'erne hyppigt langs vejene i Mongoliet. Munkegribben, som har et imponerende vingspænd på 3 meter, lever af døde husdyr. Den pudsigt udseende næsten lige så store lammegrib findes også i Mongoliet, hvor den har lagt navn til Yolyn Am, Gribbekløften. Gribbekløften ligger i Gobi tæt ved Dalanzadgad og er et yndet udflugtsmål for turister.

Mange andre arter af rovfugle findes i Mongoliet, hvor talrige mus og andre gnavere befolker steppeområderne. Sætter man sig stille ned ude på steppen, kan man høre en puslen, piben og gumlen overalt. Alle disse gnavere giver et rigt fødegrundlag for de mange rovfugle.

Ørnene er rigt repræsenteret, og kongeørnen ses jævnligt svævende ved klippeområderne, der ligger spredt ud over steppen. Med lidt held kan man i søområderne se den sjældne Pallas havørn. Den er lidt mindre end vor egen hvidhalede havørn. Pallas ørn har også en hvid hale, men med et bredt sort bånd yderst.

Den største af falkene på disse kanter er saker falken eller slagfalk,

som den også kaldes. Den findes fra Ungarn gennem landene østover og videre ind i Mongoliet og Kina. Her lever den hovedsageligt af små gnavere. Falken er af samme størrelse

som jagtfalken, der findes i bl.a. Grønland og det nordlige Skandinavien. På grund af størrelsen og det at den er en hurtig flyver, der kan skyde en fart på op til 200 km i timen, gør, at den ligesom jagtfalken er meget eftertragtet i den arabiske verden. En betaling på USD 60.000 for en enkelt saker falk er ikke ual-

mindeligt. I de arabiske lande tæmmes og trænes falken for derefter at blive anvendt til jagt.

Jagtfalken har været fredet i over 30 år og må ikke indfanges i naturen til brug som falkoner-jagtfugl. Fredningen kom, fordi bestandene var blevet små. Desværre var resultatet, at indfangningen i stedet vendte sig mod den hidtil ret talrige saker falk. Det skønnes, at der i 1990 på verdensplan var over 24.000 saker falke. Flere lande fredede saker falken, men alligevel fortsatte en illegal indfangning og smugling til de arabiske lande. Det skønnes nu, at bestanden på verdensplan er faldet 53-75% siden 1990.

I Ungarn var saker falken reduceret til kun 20 ynglepar i 1960'erne, men en aktiv indsats bl.a. med opsætning af redekasser og overvågning af rederne i yngletiden førte til, at bestanden atter kunne vokse til nu godt 150 par.

I Mongoliet skønner man, at der i 1990 var 10.000 saker falke. I 1994 underskrev den daværende mongolske miljøminister Batjargal en kontrakt med en saudiarabisk prins, hvorefter 800 saker falke skulle indfanges og sendes dertil i de følgende 10 år. Saudi Arabien skulle betale omkring USD 2,2 mio. for disse falke.

Desværre er der udover disse falke mange flere, som mere eller mindre illegalt er havnet i de arabiske lande via Kina og Pakistan. I år

Lammergeib hviler i klippekloft, hvor den ofte bygger sin rede.

2000 vurderede sagkyndige, at den mongolske bestand af saker nu var nede på omkring 2.500 fugle. Når man i begyndelsen af 1990'erne kørte fra Ulaanbaatar til Kharakorum, kunne man stort set på hver eneste pæl langs vejen se en saker falk. I dag skal man være mere end heldig, hvis man ser en eneste.

Allerede i 2005 blev der fra international side udtrykt bekymring for saker-bestanden i Mongoliet, og CITES (Den internationale konven-

Munkegrib fouragerer.

Tre saker falke konfiskeret i Kuwaits lufthavn efter forsøg på indsmugling fra Pakistan. Fuglene var skjult i et rum i bunden af en kasse fyldt med almindelige sangfugle.

tion for regulering af handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter) opfordrede Mongoliet til ikke at udstede flere eksporttilladelser. Desværre valgte Mongoliet at overhøre advarslen og besluttede juli 2008 at 240 saker falke skulle indfanges og sendes til den saudiarabiske emir.

For at forsøge at redde saker-bestanden i Mongoliet besluttede repræsentanter for de 174 lande, der

er tilsluttet CITES, at al international handel med saker falke fra Mongoliet skulle ophøre fra 9. februar 2009. Man må håbe, at Mongoliet respekterer forbudet og ikke fortsætter udryddelsen af saker falke.

Birgith Sloth

Mongol i Danmark:

it bryder grænser

I serien om mongoler i Danmark fortæller Erdenechimeg om sine uddannelsesår i Ulaanbaatar, der via Macao førte hende til Danmark, hvor hun nu bor i H. C. Andersens fødeby.

Hermed en sommerhilsen til alle medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab. Mit navn er Erdenechimeg, og jeg har allerede boet nogle år i Danmark.

Jeg er født i Ulaanbaatar, hvor jeg voksede op sammen med mine søstre hjemme hos mine forældre. Efter endt skolegang læste jeg matematik i 5 år ved Det mongolske Statsuniversitets Fakultet for Matematik og Fysik. Straks efter begyndte jeg at undervise i algebra og højere matematik ved universitetets matematiske afdeling. Samme år oprettede universitetet en ny afdeling for datalogi, som jeg flyttede over til. Her blev jeg involveret i flere forsknings- og udviklingsprojekter og underviste på en række kurser. Jeg tog også en ph.d. i datalogi ved afdelingen.

I 1990 begyndte jeg at arbejde med EDB-understøttelse af den traditionelle mongolske skrift, som skrives lodret sammenhængende, og hvor formen på de enkelte skrifttegn ændrer sig efter den sammenhæng, de indgår i. Jeg udviklede det første tekstbehandlingssystem for den traditionelle mongolske skrift, som i dag benyttes af flere forlagsvirksomheder og en avisredaktion i Mongoliet.

Den første dansker

Den første dansker, jeg hørte om, var H. C. Andersen (selvfølgelig!),

hvis fortællinger er blevet oversat til mange sprog, også mongolsk. Jeg husker, jeg læste nogle af dem som barn. Senere mødte jeg en af dem igen i en helt anden sammenhæng.

Under den demokratiske revolution i årene 1989-90 sad jeg ofte sammen med mine lærere og på universitetet om aftenen og diskuterede blade og artikler, vi havde læst. En af diskussionerne drejede sig om en artikel skrevet af Baabar (Bat-Erdene Batbayar) med titlen »Kejserens nye klæder«, hvor han fremhævede parallellen mellem den mongolske regering og H. C. Andersens eventyr. Han satte lighedstegn mellem kejseren og det kommunistiske partis centralkomité, som begge var i besiddelse af magten. Kejserens hofmænd svarede til medlemmerne af kommunistpartiet, der altid – i hvert fald offentligt – bifaldt, hvad deres ledere sagde og gjorde. Og drengen som råbte: »Kejseren har ingen tøj på!« svarede til de mennesker, der forsøgte at indføre demokratiet i Mongoliet, og som ikke var bange for at påpege regeringens fejltagelser og inkompetence.

Dengang havde jeg ingen anelse om, at jeg en dag ville komme til at bo i den by, hvor H. C. Andersen var født, eller at jeg en dag ville komme til at læse hans historier igen på originalsproget på det kursus i dansk, som jeg gik på, da jeg var flyttet til Odense.

Mødet med den første dansker

Den første gang jeg mødte en dansker var i 1992 ved en konference om mongolske studier i Ulaanbaatar. Det var prof. dr. Dines Bjørner fra Danmarks Tekniske Universitet, som på det tidspunkt var direktør for *United Nations University, International Institute for Software Technology* (UNU-IIST) i Macao.

3 år senere kom Dines og prof. Zohar Manna fra *Stanford University* i USA igen til Mongoliet og gav et kort EDB-kursus ved mit universitet. Dines tilbød mig et *Fellowship* ved UNU-IIST. Jeg tog til Macao i slutningen af 1995 og mødte rigtig mange spændende EDB-folk fra hele verden, ikke mindst min kommende mand. Han kom fra *Manchester University* og var vejleder på mit projekt om mongolsk skrift.

Dines og hans hustru Kari er søde og rare mennesker, og Dines hjalp mange EDB-forskere fra udviklingslande over hele verden. Jeg vil gerne takke Dines for invitationen til Macao og dem begge for deres støtte og venskab, mens jeg opholdt mig i Macao.

Mens jeg var ved UNU-IIST, var jeg mest beskæftiget med at udvikle software til understøttelse af den traditionelle mongolske skrift (som skrives lodret sammenhængende, og hvor formen på skrifttegnene iht. udviklede regler varierer efter den

sammenhæng, de indgår i). Foruden arbejdet med den mongolske skrift arbejdede jeg også med udviklingen af et generelt flersproget tekstbehandlingssystem, hvor teksten kan skrives i fire vilkårligt valgte retninger i det samme dokument. Jeg var også involveret i at føje den traditionelle mongolske skrift til ISO- og Unicode-standarderne.

At bo i Danmark

Min mand fik arbejde i Danmark, og vi flyttede til Odense i februar 2001. Det sneede, da vi ankom til København, og det føltes rædsomt efter 6 år i troperne, og det selv om jeg ikke havde haft nogen problemer med de mongolske vintre som

ikke tænke os at bo der igen. Jeg er forbavset over, hvor meget og hvor hurtigt, jeg har forandret mig.

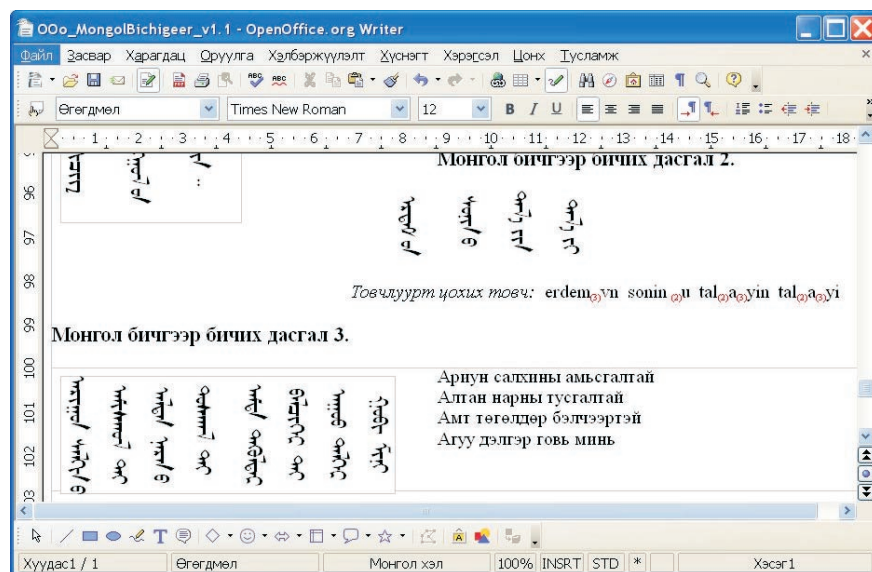
Selv om det ikke er lykkedes for mig at få arbejde i Odense, bidrager jeg via Internet til forskellige *open-source* (gratis) software-projekter med tilknytning til mongolsk. Jeg deltager i udviklingen af en mongolsksproget version af *OpenOffice* <http://mn.openoffice.org/> (et gratis modstykke til *Microsoft Office*); tilføjer understøttelse af den traditionelle mongolske skrift til *OpenOffice* <http://wiki.services.openoffice.org/wiki/>; formgiver en traditionel mongolsk skrifttype og udarbejder en standard for mongolske EDB-udtryk. Jeg er også begyndt at skrive en blog <http://erdeelym.blogspot.com/>, der skal hjælpe mongoler med at lære it og hjælpe mig selv til at opretholde kontakten til mine venner i Mongoliet.

Mongoliet og Danmark er to lande med meget forskellige kulturer og baggrunde, og mange af forskellene møder jeg til daglig. Jeg er især imponeret af de offentlige biblioteker og voksenuddannelserne i Danmark. Jeg kunne godt tænke mig at se forbedringer på disse områder i Mongoliet, fordi jeg mener, det er vejen frem for at højne befolkningens generelle kundskabsniveau.

Jeg er også imponeret over det danske velfærdssystem og den respekt, man har for miljøet. Det kunne jeg godt tænke mig at se forbedret i Mongoliet. Generelt mener jeg, at Mongoliet kan lære en masse af at se, hvordan man griber tingene an i et udviklet land som Danmark. Og måske virker det også den anden vej: måske kan Danmark lære noget af Mongoliet! ■

Erdenechimeg Myataviin

Erdenechimegs artikel er det fjerde bidrag i serien om mongoler i Danmark. De tidligere bidrag var Burmas i Ger 53, Selenges i Ger 54 og Undras i Ger 63.

Mit første besøg

Første gang jeg kom til Danmark var for at deltage i et Unicode-møde i København i 1996. Det var kun et kort ophold – en uge – og Danmark forekom mig meget anderledes. Jeg besøgte det danske nationalmuseum og mødte en af Dines' venner, Jytte Johansen, som var meget venlig imod mig og gav mig et eksemplar af Ger (nr. 12) og en brochure om en specialudstilling om mongolske nomader, som museet viste på det tidspunkt. De var begge skrevet på dansk, så jeg kunne ikke læse dem, men jeg beholdt dem alligevel, fordi de handlede om Mongoliet. Så da jeg flyttede til Danmark 5 år senere, var de stadig med i min bogkasse, så jeg kunne finde informationen om selskabet og sætte mig i forbindelse med Bulgan.

Og vi følte os virkelig meget isolerede i det første halve års tid – vi forstod ikke dansk, og den bolig, som min mands arbejdsgiver havde skaffet til os, lå lige i udkanten af Odense med meget dårlige busforbindelser til centrum. Der var ikke andet end huse og gårde omkring os; vi kunne endda se køer og får ud af vores vinduer til havesiden! Så alt var næsten lige modsat vores tilværelse i Macao.

Men tingene blev langsomt bedre. Vi begyndte at lære dansk. Vi købte cykler og begyndte at cykle, og det lykkedes os til sidst at finde en lejlighed kun nogle få minutters gang fra byens centrum. Selv det danske vejr forekommer os ikke at være så slemt, som det gjorde for 8 år siden! Og da vi var på ferie i Macao for nogle få år siden, var der for megen trængsel, temmelig snavset og meget fortravlet, og vi kunne

Mongoliet i forandring

Som akademisk forsker i mongolske samfundsforhold har Lars Højer været meget optaget af, hvordan et samfund fordøjer overgangen fra et kommunistisk topstyret bureaukrati til et vildtvoksende kapitalistisk eldorado.

Da jeg den 1. maj 1995 ankom til Mongoliet for første gang, var forventningerne store. Mødet med mongolerne, de forførende landskaber og Ulaanbaatars betonjungler (kærlighed gør blind!) – og måske særligt blandingen af de tre ting – fascinerede mig i en sådan grad, at det sidenhen er blevet til en lang række ophold i landet som turist, dokumentarfilmkonsulent og ikke mindst antropolog.

I 1997 lavede jeg 4 måneders feltarbejde blandt gadebørn i forbindelse med min masteruddannelse i London, og i 2000-02 lavede jeg som en del af min ph.d.-uddannelse i Cambridge 14 måneders feltarbejde i en landsby i det nordligste Mongoliet sammen med min familie. Siden er jeg blevet ansat som post doc/adjunkt ved *Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier* på Københavns Universitet og har udført yderligere 7 måneders feltarbejde i 2006 og 2007 i Ulaanbaatar og det nordvestlige Mongoliet.

Min forskning har ført mig vidt omkring. Jeg har skrevet om gadebørn, forbandelser, sociale konflikter, ritualiserede omgangsformer i hverdagen, Tsagaan Sar, bryllupper, buddhisme, spåkoner, religiøse effekter, pantelånere, handelsfolk, ejendomsforhold m.m.

Selv om det umiddelbart kunne lyde som spredt fægtning, har ét spørgsmål været ledetråden i al mit arbejde: Hvordan er det at leve et liv under hastig forandring, præget af

voldsomme historiske brud? Hvordan påvirker »den markedsøkonomiske æra« og de mongolske og socialistiske traditioner de nyligt opståede sociale omgangsformer og kulturelle forståelser, og hvordan ser sociale relationer og kulturelle opfattelser ud, når verden ikke bare har undergået én radikal forandring med socialismens fald, men hele tiden bliver ved med at ændre sig fra år til år og fra dag til dag?

Det samfundsmæssige kollaps i 1990'erne åbnede for en ukontrolleret bevægelse af ting, varer, ejendele og sociale relationer – og sågar »sjæle« – som gav livet, og folks sociale netværk og livsprojekter, en ekstremt flygtig karakter. Selv om de fleste mongoler synes, at gode sociale netværk er afgørende, står det lige så klart, at netværk er fleksible, og at succes i den nye markedsøkonomi ofte er baseret på afstandtagen til problematiske sociale netværk, hvor venner og bekendte, som ofte er i problemer, hurtigt gør penge og ejendom til en flygtig størrelse.

Den mongolske markedsøkonomi var fra starten moralsk inficeret af socialistiske forståelser af »kapitalismen« og en mere traditionel antipati mod kinesiske handelsfolk, og det er ikke blevet bedre af, at fattigdommen har bredt sig, og personlige arvesmykker nu kan omsættes til abstrakt pengeværdi hos pantelånere. Mange føler sig udnyttet af de nye relationer, og pantelånere er bange for forbandelser fra kunder,

der ikke er i stand til at indløse deres meget »personlige« pant.

I Mongoliet – og sikkert også andre steder – er det ofte afgørende, om ting bliver givet modvilligt eller velvilligt, og ting eller penge, der er givet modvilligt eller er betændt med uheld, menes at skabe ulykke hos den nye ejer, i dette tilfælde pantelåneren. Tilsyneladende økonomiske udvekslinger er fra starten vævet ind i moralske og kulturelle forestillinger, og nye sociale modsætninger og gnidninger har åbnet for traditionelle fortolkninger af sociale konflikter og økonomiske udvekslinger.

På et mere generelt plan bliver de nye udvekslingsformer forbundet med korruption og stigende udenlandsk økonomisk indflydelse i – og

Lars Højer

- Adjunkt/post doc: Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, KU. 2005-09.
- Amanuensis: Almen Etnologi, Københavns Universitet, 2004-05.
- PhD: *Social Anthropology*, University of Cambridge, 1999-2004.
- Cand.phil./M.Sc.: Etnografi og Socialantropologi/Social Anthropology, Aarhus Universitet/Brunel University (London), 1996-98.
- BA: Etnografi og Socialantropologi, Aarhus Universitet, 1991-94.
- Student fra Rosborg Gymnasium, Vejle, 1990.

Byggeboom i down-town Ulaanbaatar, sept. 2007. Foto: Lars Højer

sågar overtagelse af – Mongoliet, og sammen med en stærk dyrkelse af nationen og Djengis Khan og et stigende fremmedhad, særligt mod kinesere og koreanere, har dette givet grobund for blandt andet nynazistiske bevægelser, som ikke er uden opbakning i den mongolske befolkning.

På landet er magiske former genopstået i kølvandet på socialismens destruktion af religion, og næsten glemte åndeejere i landskabet og la-

maer fra en svunden fortid er genopstået i fortællinger, ritualer og spådoms-seancer, som både forklarer – og mystificerer – ting i nutidens verden. Socialismen har efterladt et landskab af næsten glemte religiøse personer, steder og magiske effekter, og dette har givet sig udslag i både ængstelse (hvad skal man gøre med de religiøse effekter i bunden af skabet, som er genopstået fra de næsten-døde, og som man nu ikke ved, hvordan man skal omgås?) og nye magiske og religiøse aktiviteter.

Emner som disse har optaget mig gennem årene og gør det stadig. I øjeblikket arbejder jeg på at blive

færdig med to bogmanuskripter. Bogen *Dangerous Communications* er baseret på min ph.d.-afhandling og handler om sociale omgangsformer, konflikter og forbandelser i en landsby i det nordligste Mongoliet, og bogen *Lost in Transition*, som jeg skriver med Morten Axel Pedersen, afsøger de vedvarende effekter af det historiske brud i 1990'erne i forhold til både økonomiske relationer og magisk-religiøse forståelser.

Lars Højer

lhoejer@hum.ku.dk

Lars Højer er medlem af Dansk Mongolsk Selskabs betyrelse. Artiklen er det tredje bidrag i forskerserien. De tidligere bidrag blev bragt i Ger 65:9 (Anna Portisch) og Ger 66:24-25 (Mette M. High).

En sygeplejerske i Mongoliet - IV

Den danske sygeplejerske Lena Tidemands oplevelser i Mongoliet 1927-28 fortalt gennem hendes dagbog, breve og manuskripter.

Lena Tidemands største fornøjelse under sit ophold i Mongoliet var at gå på jagt. Her viser hun stolt en nedlagt kongeørn frem for fotografen. Nasjonalbiblioteket, Oslo

I Ger 64 kan man læse beretningen om Lena Tidemand fra hendes fødsel i et københavnsk middelklassehjem i 1882 og til hendes mangeårige otium i den norske bygd Sellegrod ved Farsund, hvor hun døde i en alder af 76 år. I årene 1927-28 besøgte hun lægen Carl Krebs, som på dette tidspunkt drev forsøgsgården i Bulguntal sammen med broderen Ove Krebs og landmanden Erik Isager. I fem dele fortæller Tidemand om sit ophold på gården. Samtlige billeder er taget med Lena Tidemands kameraer. Negativerne er i familiens eje.

Lamaer – munke-mænd

Hvad er en lama? En lama er en, om jeg må sige, munke-mand i modsætning til almindelig-mand. Lamaerne er præster og læger for folket. Hveranden mand i Mongoliet er lama¹⁾. Allerede som små drenge bliver de sendt til klostrene og skal gøre tjeneste dér. Ved de store klostre er der ni grader af lamaer. Lamaerne er meget på farten, for de må jo ud og holde *nom*, det vil sige gudstjeneste for folket.

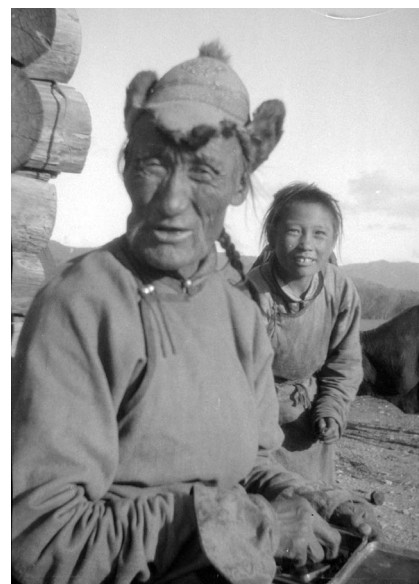
Når en mongol vil flytte sin jurte, må han først tilkalde en lama, der gennem sit *nom* får at vide af guderne, hvor jurten skal flyttes hen. Bliver en hest eller et stykke kvæg ædt af en ulv, går der straks bud efter en lama, og så kan det nok være, at der bliver nommet for at undgå, at flere dyr går den samme vej.

I nærheden af vor lille boplads, Bulguntal, var der desværre intet kloster, så indtil nytår havde jeg ikke set et kloster-nom.

Det er morsomt at se mongolernes religiøse hjemmefester, kaldet *nom*. Da kommer lamaerne med den store tromme, og de dunker og nommer og spiser og drikker. Forleden red jeg på besøg hos en mongol til *nom*. Jeg kom lige, da vædderen blev trukket ind i jurten. Den skulle velsignes, for at afkommet kunne

blive vellykket. Den fik en klat fedt på ører, horn og hove, et lille røgelseskar blev sat under den, så den blev røget med »hellig« duft. Den fik hellige båndstrimler om halsen, og senere blev der hældt te eller brændevin, lavet af mælk, over den. Der blev lavet en masse forunderlige ting.

Usty Lama var en meget fin lama i gul vest, rød silkedell og gul-rød-sort hat på et glatraget hoved – han var doktor. Han kom torsdag, 31. maj 1928 med følgesvend, en slags tjener. Han ville have medicin til dårlige øjne og fnatsalve og en ting til. Han troede, han kunne få alt for en blå haddak, men dr. Krebs sagde: »Nej, det koster penge.« Så blev alt forklaret med hensyn til kuren og så videre. Salven blev lavet, og så sag-

Lama på besøg.

de lamaen: »Ja, jeg har ingen penge med, men jeg skal sende dem i nær fremtid.« – »Nå ja, så får du også medicinen i nær fremtid«, svarede dr. Krebs tilbage.

Mongoler betaler aldrig straks. Helst venter de i årevis, for at man mulig skal glemme det. Lamaen spurgte så, hvor vort land var, og vi forklarede ham, hvor langt man skulle rejse. Han rystede på hovedet og sagde så: »Hvor står solen hos jer?« Vi svarede: »Ligesom her«, men den gik han ikke på, sagde han. Så spillede vi et stykke på grammo-fonen, og det var han komplet beta-get af – og så red han væk.

Mongolsk fødselshistorie

For 3½ måned²⁾ siden kom gamle Punzuk og hendes halvblinde dat-ter, Serung, her til os i Bulguntal og spurgte, om de måtte få lov til at slå sig ned her i et af vore små træhuse, for Serung skulle føde, og en lama (en lama er en buddhistisk munk, der også siges at forstå lidt af læge-kunsten) havde sagt, at barnet skulle fødes i et træhus. Dette er det rene vås, for mongoler bor altid i filttelte. Nå, da det var vore gamle kvægpas-sere og flinke folk, fik de lov.

Næste dag kom de så trækkende med en oksekærre, hvorpå lå et par stykker gammelt filt, en jerngryde, en jern-vandøse, nogle birkebarks-

bøtter, et par små trækopper og no-get frosset kød – det var alt. De hav-de tykke fåreskindspelse på, for det var mange graders kulde til trods for, at det var marts måned.

Om natten bruger mongolerne deres pelse til at dække sig til med, og de ligger bare på et stykke filt el-ler på et skind. Forresten var der i træhytten to senge med halmma-drasser og en lille jernblikovn, så det var en ren svir at bo der, sagde Punzuk.

Serung mente, hun skulle føde om 9 dage og fortalte mig en masse om, hvordan en lama skulle komme og nomme, det vil sige holde »guds-tjeneste«, og 3 dage efter fødslen vaske barnet i kødsuppe og navngi-ve det. Jeg tillod mig at spørge, hvem der var fader til barnet, men hun svarede: »Det ved jeg ikke, det kan være så mange.« Ganske natu-rligt herude i Mongoliet³⁾.

Jeg gik hver dag over til Serung for at høre, hvordan det stod til og glædede mig til at gøre etnografiske studier angående mongolsk barne-fødsel. Men der gik 14 dage, uden der skete noget. Serung blev selv helt ked af det og kunne ikke forstå, hvad der var i vejen. Hun kom til os tirsdag den 6. marts, og nu havde vi fredag den 6. april. Netop denne dag følte hun sig ilde, og der blev sendt bud efter lamaen Davanjum Gilling, (af os kaldet »Frederik Jensen«).

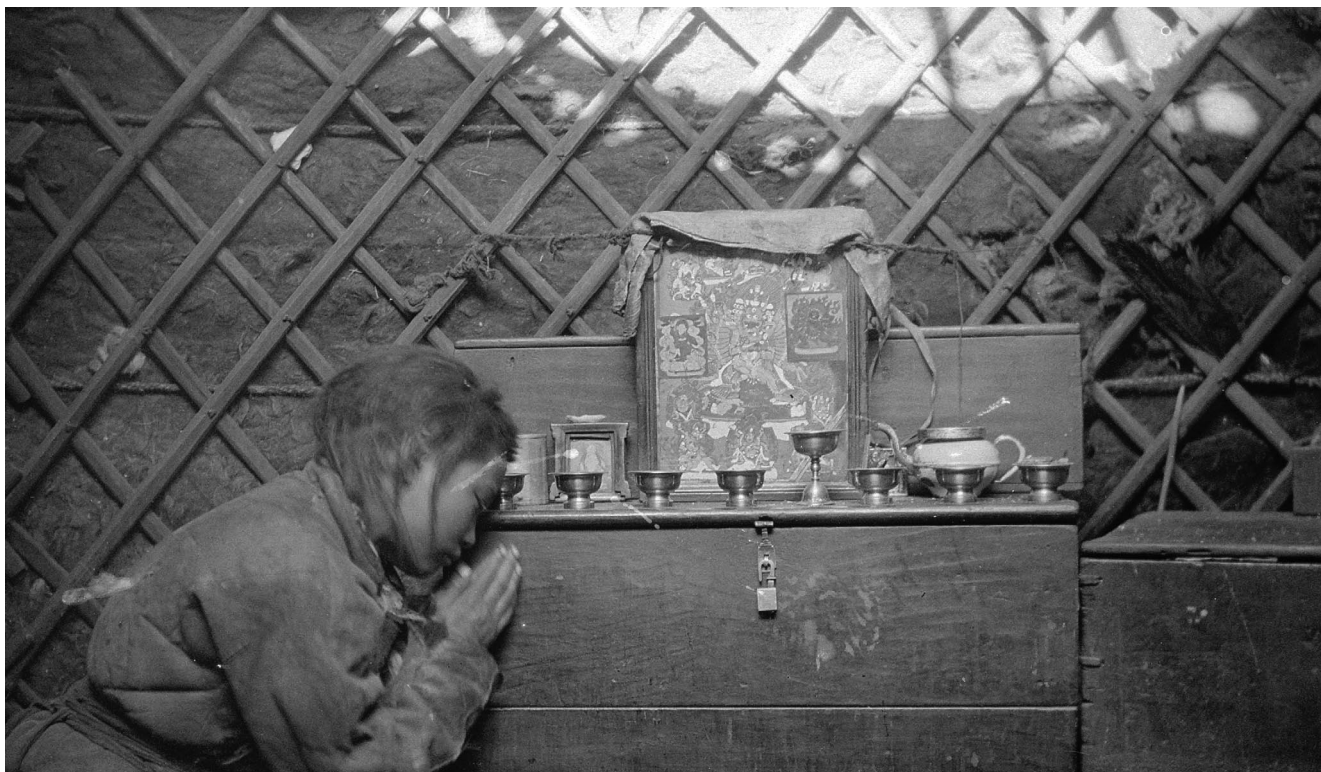
Han kom også, så hurtigt han kunne ride de 12 kilometer over steppen, og havde medicin med.

Den ene slags medicin var et pul-ver, vistnok noget røgelse⁴⁾, der blev lagt i noget varmt aske, og Serung skulle snuse det ind. Tillige bragte han noget brunt flydende i en lille snavset flaske – jeg ved ikke hvad det var – og det skulle hun drikke. Efter pulveret kom hun til at nyse heftigt. Derpå tog lamaen sin ro-senkrans frem og nommede lidt, det vil sige han mumlede hurtigt nogle bønner frem på *tangot*, et tibetansk sprog, der bliver brugt i den bud-dhistiske religion. Da han var fær-dig, fik han et par kopper te, og så red han bort.

Så gik der en måned og 13 dage, uden at der skete noget hos Serung. Hun var helt flov ved situationen og sagde altid: »Hvad mon det er for et barn, jeg går med.« Men så endelig tirsdag den 29. maj 1928, medens vi sad ved middagsbordet, kom gamle Punzuk herover og sagde noget til Nimbo, vor kvægpasserske, som i øjeblikket bor hos os. Hurtigt for-svandt de begge to ud af døren.

»Nå, nu skal Serung da endelig føde«, bemærkede Piringly, en mongolsk dreng, som sad på gulvet og syede sække for os. Lidt efter kom virkelig Punzuk også tilbage og spurgte, om Piringly måtte ride på vor hurtigste hest efter Davan-

Uilzib i bøn foran et husalter.

jum Gilling. Lamaen kom efter 2 timers forløb i fuld galop. Jeg gik over til Serung. Hun sad på det snavsede gulv – der vist aldrig er blevet vasket – på et stykke filt og havde veer, men klagede sig ikke ret højt.

Lamaen kom ind, krøb op på halmadrassen og satte sig med korslagte ben og lignede en budha-figur. Fra brystet hentede han en lille æske, jeg genkendte den som én, jeg engang havde givet til Punzuk – mongoler og i særdeleshed lamaer er rent syge for at få æsker – og ud af den tog han lidt røgelse og bad Punzuk komme med lidt gløder på en øseske. I denne lagde han røgelsen, der duftede herligt.

Nu blev Serung »tilrøget«, først skulle hun indånde det, og så svingede Punzuk øseskeen rundt om hende, løftede hendes lange kjole – snavsede er nu ikke det rette ord for en flere år gammel kjole, der absolut aldrig er vasket – lidt op for at røgelsen rigtig kunne komme ind til hende. Sikken et syn at se hende

sidde der på gulvet i sine veer i den grad beskidt og pjaltet mellem alle de gamle stykker filt og fårepelse og en stor hoben tør fåregødning fra folden ved siden af sig. Den skulle senere erstatte klude og vat.

Nu hentede lamaen en lille flaske frem med lang glasstængel. Den indeholdt noget smørelse, og Serung fik glasstænglen stukket let i hver øregang, hvor en anelse af smørelsen blev siddende. Ja, den lama forstod sine sager! Minsandten tog han igen et pulver frem, som han puttete i en lille birkebarksbøtte, hvori der lige var hældt varm te. Serung skulle først drikke et par mundfulde, hvorefter hun kastede voldsomt op. Resten af teen tog lamaen tilligemed øseskeen og gik udenfor huset. Idet han mumlede sine bønner overordentlig hurtigt, blev teen med øseskeen stænket i alle retninger, hvor der var klostre, og op imod det hellige bjerg et par mil herfra, hvor *oovoer*, et slags alter, er sat op.

Nu kom han ind igen, satte sig i stilling og nommede ganske væl-

digt. Perlerne på hans rosenkrans dansede afsted, men han glemte ikke sin snusflaske. Jeg tror, han snusede ligeså meget, som han nommede. Enhver mongol bruger meget snus. Til et stort nom kommer en mængde forskellige lama-tegn frem, men til dette lille nom tog han blot en slags messingpil frem. Den var omvundet med to blå silkeklude, kaldet haddak. Den tog han op foran munden og mumlede ganske sagte.

»Har du noget korn?« spurgte han Punzuk, men det havde hun ikke, så sprang den gamle kone hurtigt over til os og hentede en lille træskål bygkorn. Tre gange sprøjtede han så korn hen over Serung og spyttede også seks gange efter hende. Så var nommet færdigt. Lamaen fik te og en haddak og red væk.

Nu kunne Serung føde. Nu var alt i orden. Jeg lavede en forbindingspakke i stand, lagde saks og bomuldsgarn frem. Da vi ikke havde lapis, tog jeg zinkdråber til at dryppe i barnets øjne. Serung havde nemlig

»Barnet får ingen tøj på det første år.«

G. [gonoré?], så noget måtte der forsøges. Serung mente, det ville være noget, inden fødslen forestod, så jeg gik en lille tur ud med bøssen og skød, i parantes bemærket, en laks. Det var mit første skud til en fisk, og stolt var jeg ved at komme hjem med den.

Lidt efter jeg var kommet tilbage, kom Nimbo løbende og sagde, at nu var barnet der straks. Jeg løb i firspring derover med forbindningen og så videre. Der lå Serung på gulvet på knæ, og barnet lå bag ved hende under hendes lange snavsede kjole og klynkede. Snart fik jeg underbundet og klippet navlesnoren over. Barnet blev lagt i et gammelt fåreskind, ulden indad, og et bændel snurret om. Serung lå stadig på knæ. Blodet løb ud på filtet og hen ad gulvet, men Punzuk tog så den tørre fåregødning og kastede på. Den sugede som trækpapier. Et kvarterstid efter kom efterbyrden, og så var der ikke mere. Ikke en dråbe vand blev brugt, endsige en klud, kun fåregødning. Ubegribeligt hvis det går godt.

Da jeg dagen efter så ind ad døren, var lamaen der og Darhan, Serungs bror. De satte to pinde ned i jorden med hårreb imellem. Det var tegn på, at ingen måtte gå ind til Serung, ikke engang broderen. Barnet vaskede jeg senere med lidt saltvand. Storvasken følger om 3 dage, og det bliver i kødsuppe. Lamaen skal nomme igen og give barnet navn og vaske det, og derefter må det få modermælk. De 3 første dage får det ren komælk. Det drikker af et kohorn og en lap ugarvet skind til sut. Jeg er en slags moder til barnet. Det tilhører mig, hvis moderen dør. En sød unge. Dreng er det med langt sort hår. Uilzib og en mongolpige sov hos mig.

Onsdag, 30. maj 1928 (D):

-6° C – Isager tog afsted med Pirringly. Jeg red til kineseren og købte

sutter. Faldt af. Lille hare. Baldans søn og datter fangede den.

Serungs barn skriger. Det er dårligt, når barnet græder. Så skal der straks bud efter en lama, så der kan blive nommet. Da jeg i dag skulle ride op i nærheden af lamaens jurte, det vil sige fittelt, spurgte Punzuk mig, om jeg ikke ville bede Davanjum Gilling komme så hurtigt som muligt. Nu traf det sig netop, at hos den burjat-familie, Baldan, som jeg skulle op til, sad Davanjum og holdt stort nom. Jeg kunne i et par kilometers afstand høre den store tromme gå.

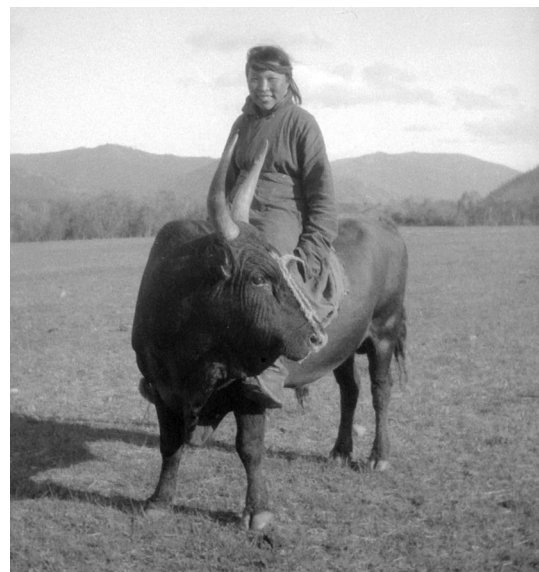
Da jeg havde ordnet mine sager, red jeg hjemad, men Davanjum indhentede mig på det sidste stykke vej, og vi galopperede hjemad. Vi gik sammen ind til Punzuk. Stor var hendes glæde og tilfredshed, da lamaen trådte ind i hytten. Det er fuldstændigt som hjemme hos os, når lægen kommer og ser til en syg, straks bliver man beroliget.

Davanjum lavede en rask lille nom. Han tog rosenkransen frem. Perlerne på rosenkransen dansede ned ad snoren og sagde et lille klik, når de faldt, medens lamaens monotone stemme mumlede bønner frem i rivende fart. Røgelsen kom i noget te og blev uden for hytten kastet op i luften med en øseslev, først til oovoen og til alle klostre her rundt om. Ind igen til barnet. Han mumlede en masse bønner, drejede rosenkransen, tændte røgelse, sprøjtede te rundt, tog messingpilen med den blå haddak frem og svingede den hen over det skrigende barn og stak den to gange fire gange ind i lammeskindet, hvori barnet lå begravet. Til sidst spyttede han hen over barnet med en vis flothed, og nommet var forbi for denne gang.

– Pæoner er sprunget ud, også klematis. Det ser dejligt ud sammen.

Lille bjælkehytte i Bulguntal - muligvis Lenas logi. Om motivet til højre skriver Lena: Denne unge pige, en ren skønhed, kom på oxen ridende langvejs fra og ville sælge mig en sølvring. Jeg inviterede hende til at blive natten over, og så sov hun på gulvet i min hytte.

Torsdag, 31. maj 1928 (D):

-5° C – I dag blev der kastreret tolv lam, fem *byroer* [kalve] og en syrling. Djugumat kom med en spand mælkemad, en *ajah* [trækop] mælk og noget røgelse og et par blå irisblomster. Med iris blev mælken stænket op omkring i luften, derefter drak Djugumat, så Zeuk, så Uilzib og jeg af kopper. Uilzib hentede så lammene en efter en ind i folden. Zeuk satte sig foran Djugumat og holdt fårene i alle ben så de lå på ryggen. Djugumat gav et endeligt snit, rev først den ene testikel ud, så den anden. Smed dem ned i mælkevandet. De bliver senere spist. Derpå spyttede han i såret og bandt kanterne sammen med en rem, og operationen var færdig.

– Så råbukken ovre ved vejen. – Bagte 14 kg rugbrød og 2½ kg franskrød og boller.

Fredag, 1. juni 1928 (D):

+3° C – Dr. Krebs kærnede smør første gang i år. Kl. 8½ morgen kom Davanjum Gilling og Darhan for at holde nom og give barnet navn. De

havde to saddelposer fulde af bedekød, *orum*⁵⁾, *eirich* og en pakke sukker (400 gram). Lamaen holdt hadakken over barnet og spyttede på det. Nommet begyndte så småt, medens spisevarerne blev tilberedt. Endelig var alt færdigt til barnets »storvask«. Punzuk satte sig på gulvet med barnet i lammeskindet. Darhan satte en lille trækop meget fed lammekødsuppe med røgelse i foran hende. Jeg blev sat til at holde på navleforbindingen og benene. Så begyndte vasken. Tro endelig ikke ligesom jeg gjorde, at barnet blev puttet ned i suppen. Ak nej, der bliver kun brugt en lille trækop suppe, og den der vasker barnet tager en mundfuld suppe og sprøjter den fra munden ud over barnet.

Punzuk tog en gammel klud i hånden og dernæst en mundfuld suppe. Lidt efter lidt spyttede hun lidt suppe ned på barnet, inden hun med den lille snavsede las smurte barnet ind i suppen. Hun brugte i alt 4-5 mundfulde! (Det er den eneste gang et barn overhoved bliver vasket). Derpå blev den lagt tilbage i lammeskindet og bundet for.

Under alt dette sad lamaen og nommede og sagde, at barnet skulle hedde Itjingharad. Da jeg jo var fadder eller, som man siger her, moder, fordi jeg havde klippet navlestren-

gen over og løftet barnet op fra gulvet, havde jeg også ret til at give navn og sagde da: Daranjum. Dør moderen, så er barnet mit. Det er den første og eneste gang i sit liv, et barn overhovedet bliver vasket.

Barnet får ingen tøj på det første år. Det ligger blot i et gammelt fåreskind. Jeg syntes, at det var synd for barnet, så jeg syede hurtigt et par benklæder og en lille skjorte til barnet. Bedstemoderen Punzuk var ude af sig selv af glæde. Hun viste sagerne til lamaen og sagde: »Tænk, barnet er først 3 dage gammelt, og det har allerede tøj!«

Et lille bål bliver tændt. Røgelse lagt på. Serung og jeg med barnet skal gå tre gange omkring bålet. Røgelsen skal ombølge Serungs bryst, og først derefter må hun give barnet sin mælk. (Jeg troede naturfolk var meget fornuftigere). Først i overmorgen tidlig er den store dag, hvor det må amme sin mor. Stakkels lille barn, der bliver pint og plaget med ren komælk, og stakkels Serung, hvis bryst er spændt med mælk. Det var jo det glade vanvid! Intet under at befolkningen er aftagende 50%

På ægte nomadevis fremstillede man mange af brugsgenstandene selv på gården. Her er det en tilsyneladende noget misfornøjet Zamong og datteren Uilzib, der fremstiller reb.

siden 1876. Her i Mongoliet eksisterer ingen mongolske læger, her er kun lamaer.

Nu var det vigtigste forbi, efter at vi først var bleven stænkt til med bygkorn. Siden blev tre dele af den kogte bede sat på et træspyd og lagt på en økse og lagt hen lige tæt ved barnets side. Det var noget af fedthalen, fem-seks ribben og en lårknogle.

Nu var det overstået, og vi kunne spise. Først blev teen delt rundt, så et stykke ost, dernæst kom fadet med bedekødet. Servering er der ikke tale om, man tager kødet med fingrene og gnaver af det, og er man veldannet og giver en kniv, så bruger man den. Men man skærer aldrig kødet itu i forvejen. Man tager hele klumpen eller knoglen i hånden, og medens man med tænderne holder fast i kødet, skærer man det af nogle centimeter foran munden.

Min gave til barnet var en haddak, en skjorte, et par benklæder, et lys, otte styk sukker og otte »galop-

boller« (egen opskrift). Tilbage fik jeg en haddak og en knap palle sukker.

– Nurul kom og fortalte, at han havde skudt en trappegås. Jeg sagde, jeg ville købe den for 1 *jintzan*. Og han red så afsted efter den. Den vejede 10¼ kg. Det var en han, men den var så vældig søndreskudt. Havde bekkasiner, så jeg skar blot brystet fra og lod resten sejle ned ad Egin-gol.

Søndag, 3. juni 1928 (D):

+3° C – Serung har i morges været ovre ved bjerget og hente rabarber. Hun vil tørre roden og støde den og strø pulver i barnets armhuler og i folderne på benene, hvor den er rød. Navlestrengen faldt af i morges, og det ser pænt ud. I forgårs så jeg, at hun havde taget forbindingen af og smurt *orum* på såret.

Onsdag, 6. juni 1928 (D):

Carl Krebs bagte. Jeg havde travlt med pakning og skrivning.

Torsdag, 7. juni 1928 (D):

Gik en formiddagstur ned til fiskene og til Ulan Hat. Roserne er sprunget ud. – Vil tage afsted i eftermiddag. – Kom alligevel ikke afsted på grund af regnvej. Floden løber nu stille afsted. Gøgen kukker, og tranerne skriger højt oppe i luften.

(fortsættes)

Noter

1. De fleste kilder taler om hver tredje.
2. Lena Tidemand skrev denne beretning i Bulguntal 30. maj 1928. Artiklen blev bragt i *Tidsskrift for Sygepleje*, side 321-324 (København 1928).
3. Barnets fader er en lama og hedder Lekshitj, har Lena Tidemand skrevet i sin dagbog.
4. Røgelse bruges til at rense urent bort, fysisk som åndeligt.
5. Orum er smørfedt eller fløde, der i tør tilstand spises til brød. Tidemand bruger også betegnelsen »flødeskind«.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Jernbaneanlæg 21.02.09

Den 13. januar blev første spadestik taget til bygningen af en ny jernbane til transport af kul og kobbermalm fra Mongoliet til Kina. Jernbanen skal forbinde Ganzimaodao grænsekontrolstedet med Wanshui-zyuang-distriktet i Baotou by. Med en længde på 354 km vil jernbanen koste 4,7 mia. yuan. Man kalkulerer med et transportomfang på ca. 60 mio. ton kul og kobbermalm om året fra Mongoliet til Kina.

Nyt atlas 04.03.09

Den 24. februar præsenterede præsidenten for Videnskabsakademiet, Ch. Chadraa, og andre ledende akademikere den mongolske præsident N. Enkhbayar for et nyt *National Atlas of Mongolia*. Præsidenten ønskede tillykke med udgivelsen af det nye og opdaterede atlas og sagde, at det var et særdeles nyttigt bidrag til landets udvikling. Mere end 120 akademikere har ydet sit bedste for at kunne fuldende det nye atlas med sine 256 illustrationer.

Turistkontor 08.04.09

Et nyt *UB Tourist Information Center* beliggende ved borgmesterkontoret i Ulaanbaatar indviedes den 2. april. Det nye kontor skal hjælpe inden- og udenlandske turister og gæster med at lære Ulaanbaatar at kende – byens historiske, kulturelle og landskabelige seværdigheder. På kontoret skal man kunne hente alle former information: bykort, kontaktdresser til turarrangører, turistleje omkring UB, restauranter, kulturcentre, offentlig service, souvenirbutikker, flytabelle, køreplaner m.m. Turister vil få adgang til en elektronisk database med et geografisk informationssystem, og al in-

formation er tilgængelig på kontorets hjemmeside www.ubtourism.mn [kun på mongolsk].

Centret vil holde åbent dagligt 10-18 i perioden 15. maj til 2. oktober. I højsæsonen vil centret holde åbent til 20.

Stop for jernbane 15.04.09

Den globale økonomiske krise har betydet, at *Deutsche Bahn Schenker* vil udsætte starten på sin ugentlige *Trans-Europe-Express* jernbanegodsforbindelse med containere fra Sydchina via Rusland til Europa og retur [se Ger 63:6].

Til gengæld skal der bygges en 260 km lang jernbanestrækning mellem Mongoliet og Kina. Kontrakten til denne godsbane, der skal føre kul fra Ukhaa Khudag idet sydlige Mongoliet til den kinesiske grænse ved Gashuun Sukhait er indgået med *DB International*. Projektet er estimeret til at koste USD 800 mio. og forventes ibrugtaget 2011.

Formanden for *DB International*, Martin Bay, udtaler: »Vi har været aktive i Mongoliet i de seneste 2 år, og denne kontrakt er et bevis på vores mongolske partners tillid til vores selskab.«

Befolkningstal 06.05.09

Det statistiske kontors »Befolkningstæller« blev sat i drift november 2008. Den viste, at befolkningstallet den 3. maj 2009 kl. 19.21 var nået op på 2,7 mio.

Skattefri hyrder 13.05.09

Medlemmer af kabinettet har diskuteret et lovforslag om ændring af loven om indkomstbeskatning. Ifølge statistikken har 70,8% af alle hyrder ingen indtægtskilder. Omkring 70% af hyrderne har tilmed gæld. På grund af prislefaldet på råvarer har de svært ved at tilbagebetale lånene til tiden. Derfor har medlemmer af regeringen anset det for nødvendigt helt at fritage hyrderne for at betale indkomstskat.

Et monument til ære for nationalsangen blev på initiativ af Ulaanbaatars borgmester opstillet i forbindelse med nytåret 2009. På toppen af det 4 meter høje monument ses statssymbolet 'Soyombo', mens teksten og noderne er indgraveret på monumentets for- og bagside. På det elektroniske ur kan man følge med i, når nationalsangen afsynges kl. 6 og 12. Teksten til den mongolske nationalsang er skrevet af Ts. Damdinsuren, og musikken er komponeret af L. Mordorj i 1950. Teksten er senere ændret i 1961 og igen i 2006.

'The Mongol Messenger', 07.01.09.

Kamel føder tvillinger

For første gang nogensinde har en kamel i Khovd Aimag født tvillinger. Kamelen tilhører J. Ganbat fra Mayngad Sum. Ledere fra Khovd Aimag afleverede et billede af tvillingerne til statsministeren den 2. april 2009.

Det er mongolsk tradition, at når en kamel føder tvillinger, skal statslederne have det at vide, fordi det ifølge traditionen bringer lykke til nationen. Det forekommer ekstremt sjældent, at kameler føder tvillinger, det senest kendte tilfælde er fra Gov Altai Aimag i 2007.

Indbyggerne i Myangad Sum har besluttet sig for at fejre den sjældne begivenhed med en kamelfestival.

The Mongol Messenger
14(926):11 – 08.04.09

Mongoliets geopolitiske status

Den 6. maj 2009 bragte avisen *Onoodor* en artikel af den politiske ekspert, M. Batchimeg. I artiklen fremhæver hun, at Rusland fører en dynamisk, geopolitisk præget politik over for Mongoliet. *The Mongol Messenger* bragte et uddrag af artiklen den 13. maj.

Udenlandske økonomiske interesser har vundet indpas i Mongoliet, som hidtil har været genstand for de store landes opmærksomhed på grund af landets *geopolitiske* betydning. En flok af politikere, der utilsløret har stræbt efter at fremme egne betydelige forretningsinteresser i Mongoliet, har skabt både brede og smalle forbindelser. Blandt disse interesser udgør Rusland – vores traditionelt set nærmeste nabo med dets dynamiske politik og aktiviteter – en særlig kategori.

Den nordlige nabo, som tidligere mest var optaget af sine egne indre anliggender og forholdet til Kina, USA og Den europæiske Union, har gennem nogen tid forsøgt at knytte tætte forbindelser til Mongoliet ligesom under den socialistiske epoke. Et tydeligt tegn på dette er de noget overdrevent eksponerede gensidige besøg af statsoverhovederne fra de to lande.

Moskva modtog for nyligt besøg af den mongolske præsident og statsministeren inden for et år. Dertil kommer, at den russiske statsminister V. Putin skal besøge Mongoliet for at fortsætte nogle forhandlinger [besøget fandt sted den 13. maj] kun 2 måneder efter et besøg af statsminister S. Bayar i Den russiske Føderation. Det har også været nævnt, at den russiske præsident, D. Medvedev, har inviteret præsident N. Enkhbayar til at besøge Rusland efter præsidentvalget.

I de senere år har hovedparten af de bilaterale samtaler drejet sig om samarbejdet inden for Mongoliets minesektor, hvilket er en indikation af, at Ruslands økonomiske interesser i Mongoliet er blevet stimuleret. Men hvis man heraf slutter, at Ruslands øgede interesse for Mongoliet kun bunder i økonomiske forhold, demonstrerer man en meget forenklet opfattelse. I de senere år har Rusland søgt at genoplive sin politiske indflydelse ved at føre en mere aktiv politik over for ikke kun Mongoliet, men også de lande, der tidligere var direkte under dets indflydelse.

Rusland forsøger at vinde kontrol over de udenlandske faktorer, der rummer en fare for en mulig negativ indflydelse på landets integritet og politiske stabilitet, især med fokus på de politiske forhold i nabolandene. Rusland forsøger også direkte at tvinge den amerikanske indflydelse ud af russisk interesse-sfære. Ruslands nuværende ledere ønsker at genoprette deres interne opbakning, som er under pres af den økonomiske krise, ved at forbedre deres internationale anseelse og indflydelse. (Samfundsmentaliteten, der handler om at leve harmonisk i fattigdom under et autoritært regime, er stadig stærk i Rusland.)

Den russiske regering ønsker at beskytte sine geoøkonomiske interesser især ved at bakke op om oligarkernes interesser og øge deres loyalitet ved at give dem større indflydelse på Mongoliets politik.

Umiddelbart efter at V. Putin blev valgt til Ruslands præsident i 2000, besøgte han Mongoliet for at genoprette sin svækkede indflydelse i landet. Det var dengang et stort skridt i Ruslands Mongoliet-politik. Nu skal denne magtfulde politiker igen på besøg, og der vil ikke være

den store forskel i begrundelsen for besøget. Desuden er russerne interesseret i et aktivt samarbejde med Mongoliet inden for sektorerne uran, kul og jernbaner. Vores sydlige nabo, Kina, er også interesseret i disse områder. Mongoliet er derfor i realiteten blevet en arena for konkurrencen mellem dets to naboers geoøkonomiske interesser.

Vi behøver friheden og infrastrukturen til at eksportere vores ressourcer til både syd og nord. Men det er formentlig mest hensigtsmæssigt at eksportere mineralerne udvundet fra Oyutolgoi- og Tavantolgoi-minerne til køberen med det største aftagepotentiale, nemlig Kina, vores nærmeste geografiske nabo.

Da de store udenlandske investorer har den samme indstilling og får stadig større tillid til det store kinesiske marked, bliver de måske også tiltrukket af det geografisk indesluttede Mongoliet. Derfor er det af lige så stor betydning som at udvinde mineralerne at bygge en jernbane mellem Oyutolgoi- og Tavantolgoi-minerne og grænsekontrolstedet Gashuun Sukhait.

På den anden side er det bydende nødvendigt at undersøge alle muligheder for at sikre, at Mongoliet er i stand til at samarbejde med Rusland på en økonomisk effektiv måde. Rusland har stadig og vil fortsat have stor politisk indflydelse på Mongoliets sikkerhed og udvikling.

Selv om de to naboer er begyndt at konkurrere i Mongoliet, har der heldigvis ikke været nogen større interessekonflikt mellem dem, i modsætning til under den kolde krig. Mongoliet er tvunget til at leve i fred med sine to naboer for at sikre, at landets nationale interesser tilgodeses. Meget afhænger af vores langsigtede politiske klogskab og indre solidaritet.

The Mongol Messenger
19(931):2 – 13.05.09

»Det vigtigste i de mongolske supper er boullonen. Derfor er det ret vigtigt at koge både knogler og kød i længere tid for at opnå det bedste resultat«, skriver Selenge og Burmaa i en kommentar til opskriften i dette nummer.

Mongolsk suppe med grøntsager og kødboller

Ingredienser: (4 personer)

Suppe:

2 liter bouillon (lavet af okse- eller lammeknogler, koges ca. 1 time)
¼ hvidkål
4-5 gulerødder
5-6 kartofler
1 løg
2-3 hvidløg
300 g okse- eller lammekød
tynde glasnudler
koriander
salt, peber

Kødboller:

300 g hakket oksekød
1 æg
salt, peber

Tilberedning:

1. Grøntsagerne snittes og kødet skæres i mindre stykker og steges på en pande (dog ikke kartoflerne). Tilsæt lidt salt og peber.
2. De stegte grøntsager og kødet kommes i den kogende bouillon og skal koge, indtil gulerødder og kål er færdig. Kom kartoflerne i suppen.
3. Lav kødboller af hakket oksekød, æg, salt og peber og læg dem i suppen.
4. Når suppen er næsten færdig kommes glasnudlerne i. OBS: tynde glasnudler som vist på billedet nederst skal ikke koges!
5. Pynt suppen med koriander.

Hvis man bruger lidt tykkere glasnudler, end de her viste, så skal man lad nudlerne ligge i varmt vand i et par timer før brug. Tynde glasnudler bruges med det samme.

Projektrådgivningen

– en ressource for Dansk Mongolsk Selskabs NGO-arbejde

Diskussion på Projektrådgivningens årsmøde den 25. april på kursuscenter Musholm. Bulgán Njama fra Dansk Mongolsk Selskab ses til højre i billedet.

Lørdag den 25. april deltog jeg sammen med Bulgán Njama i Projektrådgivningens årsmøde i Korsør. Mødet gav et indblik i de aktuelle temaer, som diskuteres i bistandsmiljøet, og blev for mig en introduktion til det arbejde, som Projektrådgivningen udfører, og som også Dansk Mongolsk Selskab har glæde af.

Dansk Mongolsk Selskab har været medlem af Projektrådgivningen siden 2001, idet dens formålsparagraf passede fint med vores målsætninger for de NGO-projekter, vi administrerer i Mongoliet. Et medlemskab giver bl.a. mulighed for at komme i kontakt med andre små og mellemstore NGO'er for at udveksle erfaringer og viden inden for udviklingsområdet.

Projektrådgivningen, hvis sekretariat ligger i Århus, er en sammenlutning af mere end 240 små og

mellemstore foreninger (NGO'er), der alle er engagerede i u-landsarbejde – enten som deres hovedformål eller som en del af deres aktiviteter.

Projektrådgivningens formål er at øge det faglige niveau i ansøgninger og udførelse af projekter for foreninger, der ikke ligesom f.eks. Mellemfolkeligt Samvirke eller Folkekirkens Nødhjælp har et fast sekretariat af folk med stor erfaring inden for bistandsprojekter.

Derudover står Projektrådgivningen for kurser og aftenmøder, hvor medlemsorganisationerne får råd, vejledning og information om nye tiltag og beslutninger i det politiske miljø; og man varetager de mindre u-landsorganisationers interesser i forhold til myndigheder og politikere og arbejder på at styrke synligheden af det folkelige u-landsarbejde gennem information og kampagner.

Endelig uddeler man konkret støtte til projekter, idet Projektrådgivningen administrerer Danidas Minipulje for projektansøgninger op til 3 mio. kr.

Som det kan ses af medlemslisten på foreningens hjemmeside, er det en broget skare af kendte og ukendte organisationer, som gør en indsats i mange lande, også Mongoliet. F.eks. samarbejder Dansk Blindesamfund lige nu med blindeorganisationerne i Mongoliet og Laos om et projekt, der har til formål at forbedre levevilkårene for synshandicappede. Det overordnede mål er at styrke synshandicappedes muligheder for et liv baseret på de samme rettigheder som de øvrige indbyggere. På hjemmesiden kan man se, at også Danmission og Ulandssekretariatet har været aktive med projekter i Mongoliet.

Årsmødet blev en livlig affære med stor spørge- og diskussionslyst, bl.a. foranlediget af et indlæg ved Stig Jensen fra Institut for Afrikastudier på Københavns Universitet. Blandt de emner han kom ind på var det politiske skifte fra at fokusere på fattigdomsbekæmpelse til at fokusere mere på vækst og udvikling, et tema som affødte mange kommentarer. En anden deltager var journalisten Jesper Søb, som fik en nyindstiftet initiativpris for sit arbejde med at fortælle om bistandsarbejde, bl.a. på hjemmesiden ulandsnyt.dk.

Henrik Bo Thrane

Projektrådgivningens hjemmeside:
www.prngo.dk

Unge under uddannelse

Dansk Mongolsk Selskabs uddannelsesprojekt, der støttes af Dæhnfeldt-fonden, har nu udpeget de første ni unge mennesker, der får en økonomisk håndsrækning til at gennemføre en uddannelse, de ellers ville have været afskåret fra på grund af familiernes dårlige økonomi.

Projektet yder i dag uddannelsesstøtte til ni unge mennesker. Det drejer sig om syv piger og to drenge fra Dundgov og Dornogov Aimag samt tre distrikter i Ulaanbaatar. De fire er forældreløse, mens de øvrige fem kommer fra fattige familier uden store netværk.

Uddannelsesprojektets arbejdsgruppe har modtaget 13 ansøgninger, hvoraf ni blev indstillet til uddannelsesstøtte. De seks er visiteret til uddannelseslån efter aftale med familierne, således at lånet tilbagebetales løbende. De øvrige tre har fået fuld støtte, og der er således ingen tilbagebetaling. De ni studerende er omfattet af projektet, indtil de-

res uddannelse er afsluttet. Projektet revurderes løbende.

Uddannelsesstøtten anvendes til betaling af uddannelsesgebyr, som desværre er blevet helt almindeligt i Mongoliet og er meget dyrt efter mongolske forhold. Der er forskellige takster ved de forskellige læreanstalter. For vores første ni studerende varierer årsgebyret fra ca. 1.000 kr. til 2.700 kr. Det er i Mongoliet så mange penge, at de helt fattige og lavtlønnede ikke har mulighed for at give deres børn en uddannelse. De ni første studerende har således kostet 4,5 mio. tugrik svarende til ca. 17.000 kr. for et studieår.

Projektkontoret har etableret en god kontakt med de studerende, som har vist stor interesse for at deltage i arbejdet ved *Socialt Partnerskab Netværk* SPN på frivillig basis.

Der er stor interesse for projektet generelt. Derfor planlægger Damost, SPN og Mongolsk Dansk Selskab at etablere en »Faguddannelsesfond« i Mongoliet. Vi håber så på at kunne involvere private firmaer og andre i uddannelsesfondens aktiviteter.

De studerende, deres forældre, Damost, SPN, Mongolsk Dansk Selskab og alle, der har været involveret i dette projekt, sender deres varmeste hilsner til Dansk Mon-

Demberelsuren Delgersaikhan. Hun er fra Dornogov Aimag, 21 år, forældreløs, lever sammen med sin lille bror/søster. Hun læser »teknisk management« på 4. år på 'Technic and Management School', Teknisk Universitet. Hun er blevet kåret af universitetet som »Dygtig Orator«. Har deltaget i »Fysik og matematik olympiaden« i Mongoliet. Hun er også en dygtig sportspiger og har medaljer fra basketball- og volleyball-stævner. Delgersaikhan er medlem af studenterforeningens diskussionsgruppe. Hun modtager fuld støtte. Der er overført 2.006 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

Nomintuya Tumenjargal. Hun kommer ligeledes fra Dornogov Aimag, 21 år. Hendes far er chauffør, moren er medlem af en selvhjælpsgruppe. Nomintuya læser engelsk på 1. år på den videregående læreanstalt 'Orkhon'. Hun anses for at være en god studerende. I volleyball har hun modtaget aimagens guld- og sølvmedaljer. Hun modtager uddannelseslån. Der er overført 1.254 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

Agiimaa Bayasgalan. Hun bor i Khan Uul distrikt, Ulaanbaatar. Hun er 18 år og læser på Teknisk Universitet på første år. Faren er syg, og moren er medlem af en selvhjælpsgruppe. Agiimaa er en dygtig studerende. Hun er ligeledes aktiv i studenterforeningen. Hun modtager uddannelseslån. Der er overført 1.813 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

golsk Selskabs medlemmer og i særdeleshed til *I. M. Dæhnfeldt-Foundation*. De udtrykker deres taknemmelighed med disse ord: »De fattige, men talentfulde og dyg-

Myagmarsuren Chojilsuren. Hun bor ligeledes i Khan Uul distriktet. Hun er 20 år. Faren er pensionist, moren er medlem af en selvhjælpsgruppe. Hun læser til elektricitetsforsyningsingeniør på andet år i 'Energy Engineering School', Teknisk Universitet. Hun har modtaget sølv- og bronzemedaljer fra basketball-stævner på universitetet og er ligeledes aktiv i kulturaktiviteter på skolen. Hun modtager uddannelseslån. Der er overført 1.565 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

Otgonbaatar Batbayar. Han er ligeledes fra Dundgov Aimag og er 20 år. Han bor sammen med sin far. Moren døde for nogle år tilbage. Faren arbejder som vagtmand. Han læser på tredje år jurastudiet på universitetet 'Tushee'. Han er en dygtig studerende og desuden en god sanger. Han er styregrupped medlem i aimagens Demokratiske Socialistiske Ungdomsorganisation. Han er blevet valgt ind i koordineringsudvalget i organisationens afdeling, Bayangol distrikt, Ulaanbaatar. Han modtager uddannelseslån. Der er overført 1.748 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hans uddannelse.

tige unge mennesker har fået adgang til en faglig uddannelse på lige fod med andre unge takket være jer. Det er en uvurderlig håndsækning til de unge og en stor lettelse for fa-

Uuganbayar Buyannemeh. Han kommer fra Dundgov Aimag og er 19 år. Begge forældre er skomagere. Faren er medlem af en selvhjælpsgruppe. Han læser til bygningsleder på Bygningskonstruktør- og Arkitektskolen, Teknisk Universitet på andet år. Han har udmærket sig for sit engagement og flid. Har med succes deltaget i kulturelle aktiviteter i aimagen og på universitetet og er i øvrigt en meget aktiv ung mand. Han modtog sølvmedaljen »Talent« fra Den mongolske Studenterforening. Han modtager uddannelseslån. Der er overført 1.014 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hans uddannelse.

Mandah Elbegzaya. Hun bor i Bayanzurh distrikt i Ulaanbaatar sammen med sin bedstefar og lille bror/søster. Forældreløs. Hun er 22 år og læser regnskab og økonomi på tredje år på Universitet for Finans og Økonomi. Hun er en dygtig studerende. Hendes familie har tidligere været omfattet af Damost-familieprojektet. Hun modtager fuld støtte. Der er overført 2.736 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

milierne, der lever under vanskelige vilkår.« ■

Bulgan Njama

Sainzaya Batchuluun. Hun kommer fra Dundgov Aimag og er 23 år. Har mistet sin far og bor sammen med sin mor, som modtager invalidepension. Moren deltager i en selvhjælpsgruppe. Har fem søskende. Hun læser landbrugsøkonomi på aftenholdet på Universitet for Landbrugsøkonomi. Hun er en dygtig og flittig studerende og har gjort sig særlig bemærket for sit store engagement. Hun har deltaget med stor succes i aimagens digterkonkurrence. Hun modtager uddannelseslån. Der er overført 2.310 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

Nomin Myagmarsuren. Hun bor i Sukhbaatar-distriktet, Ulaanbaatar. Faren arbejder som vagtmand, og lønnen er lav. Nomin er 21 år og læser engelsk på første år på den videregående uddannelsesinstitution 'M. I. U.'. Hun har afsluttet folkeskolen med guldmedalje. Hun er blevet ejer af »Den gyldne Nøgle« fra skolen. Familien har været tilknyttet Damost-familieprojektet. Hun modtager fuld støtte. Der er overført 1.900 kr. til læreanstalten til dækning af et år af hendes uddannelse.

Succes for hjælp til selvhjælp

I foråret var Bulgan Njama tilbage i Mongoliet for at monitorere og planlægge de kommende aktiviteter i projektet 'Styrkelse af Socialt Partnerskab Netværk'. Projektet har stor succes med at yde mikrolån til medlemmerne af selvhjælpsgrupperne.

Temaet var denne gang opfølgning på projektmonitoreringen i september 2008 og planlægningen af fællesaktiviteter.

I vores projekt anvender vi monitorering som et redskab til at forbedre vores indsatser på grundlag af rettidig identificering af fejl, mangler og succeser. Det er vigtigt at inddrage målgrupperne i denne opgave. Vi bruger derfor en del tid på at lære målgrupperne metoden, så de kan bidrage til projektets målsætning.

Selvhjælpsgrupperne

Efter nogle få dages ophold i Ulaanbaatar med orienteringsmøder i projektets hovedkontor tog vi på en rundtur til alle projekterne.

Der var organiseret stormøder i de fem lokale projekter med deltagelse af ca. 360 selvhjælpsgruppe-medlemmer. Møderne var organiseret som en kombination af mundtlige oplæg, gruppediskussioner og opsamlingsplenum. Der er kommet nye grupper i alle fem lokale projekter, så projekterne vokser. I dag involverer projekterne i alt 762 familier (489 familier i 2008).

I Dornogov Aimag videreførte grupperne deres diskussion om

nogle fællesaktiviteter, som havde været under planlægning i nogen tid. Mødet udmundede i en endelig beslutning om de næste skridt i planlægningen.

For de flestes vedkommende handlede det om at plante bærbuske og træer på deres grund. Nogle af grupperne havde planer om at bygge små drivhuse. Lokale folk med erfaring i plantning af træer og buske var allerede inddraget som frivillige rådgivere. Halvdelen af udgifterne til ovennævnte aktiviteter finansieres af de tilbagebetalte lån, og halvdelen afholdes af deltagerne selv.

Den lokale SPN havde organiseret en volleyball-turnering efter mødet. Gamle og unge deltog i den sportslige begivenhed, og de to førstepladser fik bagefter overrakt små plastikpokaler med SPN's logo.

Derudover planlægger selvhjælpsgrupperne at organisere andre aktiviteter i lokalområderne. I Dundgov Aimag planlægger grupperne at sy indkøbspøser af stof med SPN-logo (på mongolsk NTS). Deres plan er at forsyne det lokale område med stofposer og på den måde bidrage til miljøforbedring og samtidig tjene penge. Det lokale

styre støtter ideen, så nu er det kun et spørgsmål om at lave aftaler med de lokale butikker.

I Nalaikh talte man om at male sine hegn ensfarvet. I Khan Uul distrikt har de organiseret affaldsoprydning i området. Affaldet fyldte syv store biler.

Flere grupper i Khan Uul har deltaget i kurser i filtproduktion. Det lokale SPN støtter to gruppers ønske om at deltage i Industriministeriets *Business Incubator* program, der er en slags hjælp til iværksættere. Gennem et 1-årigt intensivt trænings- og rådgivningsforløb udklækker programmet nye og foretagsomme iværksættere. Efter endt trænings- og rådgivningsforløb har deltagerne mulighed for at låne værktøj og redskaber gratis i op til 1 år. Foreløbig er det kun to personer, der deltager i programmet, men de to kan muligvis komme til at danne mønstre for andre.

Tilbagebetalingerne, opsparingerne og de øvrige resultater indikerer i endnu højere grad pålideligheden i projektets valgte strategi. Projektets primære modtagere – de fattige – føler sig ikke klientgjort og træder derfor frem som ligeværdige partnere.

Vi savner imidlertid en tidsvarende og produktforberedende træning og rådgivning, således at deres produkter kan afsættes med succes. Desuden savner vi gode lokaler, hvor det lokale SPN kan samles og gennemføre nogle gode aktiviteter. Omfanget af låneaktiviteter og deltagere kan aflæses af skemaet side 27.

De lokale SPN-bestyrelser og lånekomiteer

Vores næste møderunde i projekterne var med de lokale SPN-bestyrelser og lånekomiteer. I slutningen af 2008 afholdtes der generalforsamling, hvor det forløbne års aktiviteter og de kommende års planer blev drøftet, og der blev valgt ny bestyrelse. I den mellemliggende periode har flere af selvhjælpsgruppemedlemmerne frivilligt meldt sig som medlem af det lokale SPN. Derfor var netværket vokset betydeligt.

Flere fra selvhjælpsgrupperne ønskede at komme med i bestyrelsesarbejdet. Besættelserne af bestyrelsesposter i de lokale SPN og lånekomiteer har ført til en blandet skare. Det er folk, der arbejder i kommunen eller har anden offentlig

ansættelse, private erhvervsdrivende og medlemmer fra vores selvhjælpsgrupper. Det indebærer bl.a., at selvhjælpsgrupperne nu har mulighed for at deltage i beslutninger ikke kun omkring projektet, men også lokalt. Hvis det kommer til at fungere, så kan denne form for organisering måske skabe mere dialog og samarbejde lokalt.

Nogle steder giver det småkonflikter mellem de gamle bestyrelsesmedlemmer og de nytilkomne, men jeg tror, at grupperne med tiden lærer at acceptere hinanden uanset hvilken baggrund, de måtte komme med.

Bortset fra Orkhon Aimag har de øvrige steder endnu ikke taget beslutning om kontingentbetaling. I Orkhon har de på generalforsamlingen besluttet, at medlemmerne skal betale 1.000 tugrik på årsbasis. Det svarer til 0,7 \$ eller knap 4 kr.

De lokale lånekomiteer udfører i projektsammenhæng et godt stykke arbejde. De arbejder frivilligt på samme måde som de lokale bestyrelser. Flere udtrykte under mødet deres begejstring for projektets

låneorganisering, der fører til en høj tilbagebetalingsrate i sammenligning med regeringens »Fattigdomslindringsprogram«, der blev igangsat for nogle år siden. Her blev der ligeledes ydet lån til de fattige, men med dårlige resultater. Regeringens program sluttede i 2005, og et nyt program er iværksat i 2007 med ny strategi og nye målgrupper.

Projekt-monitorering

Projektet slutter i marts 2011. Vi gennemfører midtvejsmonitorering og evaluering i august/september 2009. Arbejdet er allerede så småt startet, og fra Danmark deltager foruden mig selv Henrik Bo Thrane. Det er planen, at der skal præsenteres en rapport senere på året.

Tidligere projekter

Vi får af og til henvendelser fra officiel side og fra andre, der efterlyser vores 2-årige socialarbejderuddannelse, som har været en stor succes i Mongoliet. Mange savner denne form for uddannelse.

De tidligere gadebørn og familier har vi stadig kontakt til. Nogle af

ungerne har klaret sig så godt, at de ikke længere har behov for vores hjælp. Jeg husker f.eks. to søstre, som vi har haft i *Had-2* (gadebørns-hjemmet). De er nu voksne og ligner alle andre i gadebilledet. De arbejder begge på en lokal tekstilfabrik og forsørger hele familien inklusive deres far og mor, som er svært handikappede.

Deres storebror, som var tilknyttet vores *Had-1* projekt i slutningen af 90'erne, kører i dag bil for renovationen. Jeg kan huske en anden ung mand fra samme *Had-1* projekt. Han og hans kone har i dag tre børn og lever af at sælge koncertbilletter eller andet forefaldende arbejde. Han har f.eks. været ansat i et trykkeri. Efter 1 års ansættelse ønskede han at stoppe på jobbet.

Men der er flere, der lever et meget fattigt liv sammen med familien. Projektfolkene gør sit for at hjælpe vores unger og de familier, der var tilknyttet vores projekter. De helt fattige af dem har modtaget støtte til faglige kurser, anskaffelse af vintertøj, skoleredskeer og brændsel i vinterens koldeste perioder. I anledning af nytår får de gaver, men også mad, slik og andet, som de normalt ikke har adgang til. I løbet af de sidste 2 år har Den japanske Baptistkirke og Dansk Mongolsk Selskab i kraft af deres bidrag gjort det økonomisk muligt at opretholde kontakt med unge og familier.

Der er også danskere med kendskab til vores projekter, der forsøger at yde hjælp til disse fattige børn og

familier. Sidste år blev jeg kontaktet af Bertha, som er mor til min veninde Annelise. Hendes nabo har strikket en masse varme trøjer af indsamlet restgarn, og Bertha har tillige samlet brugt tøj til de små børn. Vi fik hentet flere kasser i Hillerød, og jeg tog noget med i forbindelse med en rejse, og det resterende blev sendt med posten over Rusland.

Glade var alle de, der modtog trøjer, og de var meget rørte over denne hjælp fra de to danske kvinder. Postforsendelse er desværre meget dyr, så hvis der er nogen, der kan tage nogle ekstra kilo med til Mongoliet, vil det være en god hjælp. ■

Tekst og foto:
Bulgan Njama

Billedtekster

- 1 Møde med selvhjælpsgrupper i Khan Uul distriktet.
- 2 Møde med selvhjælpsgrupper i Orkhon Aimag.
- 3 Møde med selvhjælpsgrupper i Nalaikh-distriktet.
- 4 Møde i bestyrelsen og lånekomiteen i Dornogov Aimag.
- 5 Gruppediskussion i Dundgov Aimag.
- 6 Møde i bestyrelsen og lånekomiteen i Orkhon Aimag.
- 7 Den højgravide facilitator Otgon på arbejde, Khan Uul distriktet.

Bulgan Njama er medlem af bestyrelsen for Dansk Mongolsk Selskab og koordinator for projektet *Styrkelse af Socialt Partnerskab Netværk*, der finansieres af Danida.

Status 2007 på støtteprojekter m.v.

Ved generalforsamlingen i marts 2009 spurgte medlemmerne til Dansk Mongolsk Selskabs økonomi omkring de forskellige aktiviteter, som selskabet forestår i tilknytning til de af Danida finansierede projekter.

Ultimo 2007 var der følgende status over de midler, som selskabet råder over, og som ligger ved siden af den egenkapital på kr. 69.077, som ultimo 2007 var status for den egentlige drift af Dansk Mongolsk Selskab.

Vedstående oversigt er fra det revisionsprotokollat, som fra den statsautoriserede revisor *Egon Pedersen Revision* pr. 1. juli 2008 afleveredes til Udenrigsministeriet.

Regnskabet for projektaktiviteterne i 2008 er netop nu til revision og overgives pr. 1. juli 2009 til Udenrigsministeriet. Efter endelig opgørelse og godkendelse i ministeriet bringes status for projektaktiviteterne 2008 i et kommende nummer af Ger.

Uddannelseslegat 300.000
Legatet hjælper velbegavede, ubemidlede unge i Mongoliet til uddannelse. Udvalgelse af modtagere, administration og monitorering varetages af vores sekretariat Damost i Ulaanbaatar.

Bankkonto

»Børn i Mongoliet Fond« 655.507
Denne konto anvendes løbende ved supplerende bidrag til Danidas finansiering.

Girokonto

»Gadebørn i Mongoliet« 61.485
Denne konto er nedlagt i 2008 og saldo overført til bankkonto »Børn i Mongoliet Fond«.

Girokonto

»Kulden i Mongoliet« 41.280
Denne konto er nedlagt i 2008 og saldo overført til bankkonto »Børn i Mongoliet Fond«.

Administrationskonto 166.980
På denne konto indgår administrationsbidrag (7,5%) fra Danida, som anvendes til administration, oplysning m.v. om selskabet og selskabets projekter.

Fast ejendom 404.278
Dansk Mongolsk Selskab finansierede i 2004 køb af lokaler i Ulaanbaatar for således at give sekretariatet ordentlige arbejdsforhold.

Vi har i 2008 søgt at forenkle den administrative indplacering af selskabets midler. Det har også betydet en nedlæggelse af giroindbetaling. Vi har desværre glemt at informere om dette i Ger.

Det betyder ikke, at børnene i Mongoliet ikke mere har behov for hjælp. Bidrag kan overføres til vores konto i Nordea, reg.nr. 2191 konto nr. 7560 64 58 18.

Leif F. Petersen

	Orhon aimag	Dundgobi	Dornogobi	Han-Uul distrikt	Nalaikh district	Total	DKr kurs pr. 1/1-09
Antal medlemmer	170	160	164	114	154	762	
Antal store grupper	4	4	4	2	4	18	
Antal små grupper	26	25	27	20	26	124	
Total lån (1.000 tugriks) heraf:	26.000	23.900	24.600	11.800	21.600	107.900	453.180
Lån 1. gang (i 1.000 tugriks)	16.000	16.000	16.500	5.900	14.500	68.900	289.380
Lån 2. gang	10.000	7.900	8.100	5.900	7.100	39.000	163.800
Tilbagebetaling i procent ⁱ	93%	100%	98%	99%	98,3%	98% i gns.	
Opsparing (i 1000 tugriks)	3.100	2.880	3.143	2.807,5	1.483	13.413,5	56.336,9
Indtægt fra renter (i 1.000 tugriks)	1.005	949	1.155,45	425,5	717	4.252	17.858,4
Udgifter ⁱⁱ (bankgebyr, papir m.m. i 1.000 tugriks)	111	191,7	21,4	131,7	144,3	600	2.520

Projektet *Styrkelse af Socialt Partnerskab Netværk*. Omfanget af låneaktiviteter og deltagere pr. 1.1.2009.

i) En låncyklus varer 6 måneder. Tilbagebetalingsraten her udtrykker ikke låncyklusens afsluttende status, men indikerer blot, at der er enkelte, der betaler senere end de aftalte ugentlige tilbagebetalingsrater.

ii) Udgifterne her relaterer sig kun til lån. Udgifterne indbefatter ikke lønninger til ansatte og udgifter i.f.m. gennemførelse af øvrige aktiviteter. BN

DMS nyt

Erdenebulgan, juli 2001.

Foto: Jan Koed

Skolen i Erdenebulgan

Der banker stadig danske hjerter i Erdenebulgan, hvor »Den danske Gård« fra begyndelsen af 1900-tallet stadig huskes af mongolerne i området. Et Danida-finansieret vandkraftværk producerer elektricitet, og en turistlejr modtager hvert år danske og andre besøgende. HKH Kronprinsen, filmekspeditioner, ministre og ambassadører har besøgt Erdenebulgan.

I Erdenebulgan er der foretaget tilbygning til en 70 år gammel skole, som både er dagskole for de lokale børn og kostskole for nomadebørn fra de lidt fjernere græsgange. Den ny tilbygning skal give plads til 240 elever.

Kommunen er imidlertid kommet i klemme. Der mangler finansiering af 60 borde, 120 stole og 4 tavler. Det ville nok ikke være sket på vores breddegrader, men det kan faktisk være mongolsk hverdag.

Søren Haslund-Christensen har fået en henvendelse fra kommunen om hjælp, og Dansk Mongolsk Selskab har i bestyrelsen besluttet at støtte projektet og få sat undervisningen i gang.

Rent praktisk har vi fået tilsagn om bistand til indkøb og levering fra sekretariatet for vores skoleprojekt. Det skulle således være i gode hænder. Nu mangler vi bare finansieringen, og derfor beder vi vores medlemmer om en hjælpende hånd. Du kan give et bidrag ved en bankoverførsel til Nordea, reg.nr. 2191 konto nr. 7560 64 58 18. Mærk overførslen i besked til modtager med »Erdenebulgan«.

Leif F. Petersen

Ts. Elbegdorj.

Foto: Renate Bormann

Oppositionens kandidat vandt

Det demokratiske Partis kandidat til Mongoliets 5. præsidentvalg, Tsakhia Elbegdorj, vandt en klar sejr over den siddende præsident N. Enkhbayar fra regeringspartiet MPRP ved præsidentvalget den 24. maj 2009.

Med en valgprocent på 73,5% fik Ts. Elbegdorj 51,2% af stemmerne med 47,4% til N. Enkhbayar. Det var især i Ulaanbaatar, at Elbegdorj stod stærkt med et flertal af stemmerne på 55,6%. N. Enkhbayar fik den største opbakning i landdistrikterne.

Ved et pressemøde dagen efter accepterede MPRP (Det mongolske Folks Revolutionære Parti) nederlaget. Formanden for partiet og statsminister S. Bayar sagde bl.a.: »Vi lykønsker Det demokratiske Parti og dets kandidat, Ts. Elbegdorj, med valgsejren. Vi håber, at Ts. Elbegdorj nøje vil opfylde sine forpligtelser som præsident og vil blive et symbol på national solidaritet.«

Til sine tilhængere forsamlet på Sukhbaatar-pladsen sagde Ts. Elbegdorj: »Det mongolske folk har vundet, demokratiet har vundet og retfærdigheden er sket fyldest. Mongolerne har valgt friheden, godheden og den velfærd, de har krav på.«

MM/JK

Indsættelsen af den nye præsident vil finde sted torsdag den 18. juni kl. 12.06 foran Chinggis Khan monumentet på Sukhbaatar-pladsen.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby